

УДК 37.016:94+130.2

Малієнко Ю. Б.

к. пед. н., старший науковий співробітник,
відділ суспільствознавчої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ЧИННИК У ЗМІСТІ ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ

Соціокультурний чинник – важливий поліфункціональний фактор сучасної української освіти. Як частина змісту історичної та громадянської освіти обумовлює дослідження учнями/ученицями взаємодії різних граней розвитку суспільства: соціальних структур і відносин, культурного виміру епох, ідеологій, цінностей тощо.

У чинних навчальних програмах з історії України та всесвітньої історії зазначено, що обов'язкові результати шкільної історичної освіти передбачають, що учениця/учень: орієнтується в соціально-історичному просторі, виявляє взаємозалежність розвитку суспільства, господарства, культури і навколишнього природного середовища; мислить системно, виявляє взаємозв'язок, взаємозалежність та взаємовплив історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміє множинність трактувань минулого і сучасного та зіставляє їхні інтерпретації [1, с. 10].

Для репрезентації соціокультурного чинника ми обрали чинні навчальні програми з історії України для 7-9 класів. Вимоги до результатів освітньої діяльності учнів/учениць викладені в ній через знання, розуміння й уміння, які відповідають знанневому, смисловому, діяльнісному компонентам. Наводимо приклади соціокультурного чинника змістової частини програм.

- Міста як простір взаємодії різних станів, етнічних і релігійних груп.
  - Університети в Україні (Львівський, Харківський, Київський): освітнє, наукове, соціальне та політичне призначення.
  - Науково-технічна революція та її вплив на людину й суспільство. Сільська та міська забудова (приватний і громадський простори). Урбанізація. Труднощі адаптації селян до міських умов життя. Зміни у світосприйнятті та відчутті людиною простору. Облаштування громадського простору.
  - Участь церкви (релігійних організацій) і духівництва у формуванні основ новочасного українського суспільства. Розширення просторів світського життя (секуляризація).
- У результаті навчально-пізнавальної діяльності учениці/учні зможуть розуміти такі соціокультурні явища:
- *існування відмінностей* між елітарною (княжо-дружинною) культурою Русі, що тяжіла до цілісності, та народною культурою, яка була просякнута племінними відмінностями;
  - *особливості* політичного устрою, господарського розвитку і культури русько-українського суспільства як визначальних умов збереження його самотності під час монгольського завоювання;
  - *становлення* козацького стану як вихідців із різних соціальних груп із різною політичною культурою, цінностями та життєвими стратегіями;
  - *зв'язки* між соціальними і національними рухами.

Діяльнісний компонент, представлений в програмі рубрикою «Уміти», має такі соціокультурні вектори, як от:

- *схарактеризувати спосіб життя* (господарство, побут, організацію суспільства і влади, світосприйняття) слов'ян, які жили на теренах сучасної України;
- *визначати* особливості господарського і культурного розвитку, зокрема розвитку міст із магдебурзьким правом; організації влади та суспільних відносин у руських землях, що входили до складу Великого князівства Литовського, Польського королівства;
- *знаходити* в історичних джерелах *факти відстоювання* українською шляхтою руської окремішності;
- *пояснити чинники та механізми змін* у чисельності, соціальному й національному складі населення України у різні історичні періоди.

Ефективність соціокультурного розвитку учнів закономірно зумовлюється їхньою позитивною мотивацією до процесу засвоєння знань, пов'язаних із суспільно прийнятою культурою, оволодіння вміннями, способами, засобами організації й раціонального здійснення навчально-пізнавальної й мовленнєво-комунікативної діяльності відповідно до соціальних норм поведінки, морально-етичних, естетичних та інших цінностей, набуття досвіду ціннісного ставлення до світу [2].

Список літератури

1. Всесвітня історія. Історія України. (Інтегрований курс). 6 клас. Всесвітня історія. 7–9 класи. Історія України. 7–9 класи. Всесвітня історія. 10–11 класи. Історія України. 10–11 класи. Навчальні програми для закладів загальної середньої освіти. Київ: НРЕС PRESS, 2022. 260 с.

2. Кучерук О. Соціокультурний розвиток учнів як лінгвометодична проблема. *Українська мова і література в школі*. 2014. №2 (112). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/20571976.pdf>

УДК 372.893

Мороз І. В.

науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти
Інститут педагогіки НАПН України

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ: ЗМІНА РОЛІ ВЧИТЕЛЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

В умовах інформаційного суспільства навчальні предмети не можуть вивчатися відірвано від реального життя. Нині актуальним стає не насичення учнів інформацією, а формування в них системного мислення, уміння працювати з інформацією, а саме - виділяти в масиві інформації основне (потрібне), розв'язувати складні проблеми та приймати зважені рішення.

Системне мислення нині розглядається як інструмент адаптації сучасного школяра до існування в умовах інформаційного суспільства, специфічним засобом опанування величезним обсягом навчальної та повсякденної інформації про навколишній світ, суспільство та власне місце в ньому, інструментом самоактуалізації, самовдосконалення і самореалізації.

Одним із засобів формування системного типу мислення в учнів є інтегроване навчання, яке передбачає не лише взаємозв'язок між освітніми галузями та предметами, а насамперед ґрунтується на наукових ідеях, концепціях, що дають цілісне уявлення про історію, людину, світ та культуру. Втім, як показує практика, не всі педагоги надають великого значення інтеграційному підходу, або ж використовують міжпредметні зв'язки час від часу і безсистемно [1].

Запровадження технології інтегрованого навчання в освітній процес ставить перед вчителями нові виклики та можливості. Насамперед педагоги повинні мати глибокі знання з різних дисциплін, щоб забезпечити комплексний підхід до навчання. Вони повинні бути готові до співпраці з колегами з інших предметів, щоб забезпечити взаємодію між дисциплінами. Також освітяни мають також володіти знаннями про технології, що допомагають у навчанні, та бути готові до використання цих технологій у своїй роботі. Відповідно, вчителі повинні бути готові до постійного навчання та самовдосконалення, щоб забезпечити ефективне використання інтегрованого навчання [1].

Інтегроване навчання відкриває нові можливості для вчителя, який стає не лише головним транслятором знань, а й наставником, консультантом, партнером учнів в освітньому процесі. Інтегроване навчання робить освіту більш цікавою, змістовною та сучасною. В його умовах учнів здобувають не лише нові знання, а й уміння застосовувати їх у різних ситуаціях, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, висловлювати свою думку та аргументувати її.

В умовах інтегрованого навчання історії роль учителя зазнає змін і полягає насамперед в організації відповідного освітнього середовища, а не просто в передаванні готових знань учням. В першу чергу, педагог має створити умови, що сприяють активізації дослідницької діяльності учнів, серед яких ми виділяємо такі:

– створення доброзичливої атмосфери в класі, яка включає толерантність до різних поглядів та думок учнів, повагу до співрозмовника;